

prilog analizi reprodukcije stanovništva*

svetozar livada

filozofski fakultet
sveučilišta u zagrebu,
zagreb, jugoslavija

Autor se u ovom tekstu kritički odnosi prema našoj demografiji, njenoj (ne)organiziranosti, nedostatku kadrova, ali i odnosu društva (nedostatku društvenog interesa) prema demografskim istraživanjima, a rezultat toga jest da se zanemaruju utvrditi osnovne pretpostavke društvenog planiranja i da nedostaje vizija budućeg razvoja. Za potrebe razgovora o nužnosti fundamentalnih i primijenjenih demografskih istraživanja, autor nastoji što sažetije iznijeti one demografske teme i probleme koji su u nas ili neistraženi ili nedovoljno istraženi i obrazložiti neopkodnost njihova sustavnoga i interdisciplinarnog proučavanja. Najznačajniji argument što ga autor ističe jest sve naglašenije sužavanje reproduksijske osnove stanovništva i marginalizacija procesa »proizvodnje ljudi«.

primljeno lipnja 1986.

→ Naša je namjera jednostavna i složena istovremeno. Naime, želimo da u ovom kratkom uvodnom izlaganju sa što manje natuknica dobijemo što više relevantnih činjenica za izradu jednoga fundamentalnog istraživanja – reprodukcije stanovništva u nas. Kako nisam profesionalni demograf nego socijalni analitičar-empiričar, iznosim samo one sociodemografske činjenice koje, po mojim saznanjima, treba uzimati u središte razmatranja. Drugi uvodničari, profesionalni demografi i uvaženi znanstvenici iznijet će znalački utemeljene sve relevantne biodemografske i druge činioce.

Kako među četrdesetak pozvanih za ovaj Okrugli stol, ima pretežan broj eminentnih stručnjaka i pravnih demografskih eksperata, nadam se da će ova interdisciplinarna provenijencija prisutnih svojom kreativnom kritikom ublažiti sve moje propuste i slabosti. Osim toga uzmite mi kao »olakotnu okolnost« da se kao laik nisam imao ni otkuda znanstvenije informirati. Naime, naša demografska historija nije ni započela svoju pisanu istinu. Ne samo zbog toga što je ova istina složena nego i zbog jednostavne činjenice da je u nas zanemaren ljudski faktor i potrebne pretpostavke za znanstvenu populacijsku politiku. To se ogleda i u tome što je u nas mali broj kadrova za izučavanje demografskih problema, što nemamo razvijene institucionalne osnove, što nam manjkaju stručna glasila primjereni našoj heterogenosti i, napose, što je slab društveni interes za razvitak demografije kao primijenjene znanosti.

* Uvodni referat na Okruglom stolu o problemima demografskih istraživanja organizirala je redakcija časopisa **Sociologija sela**. U ovom svesku objavljujemo tekstove A. Wertheimer-Baletić, I. Neiašmića, M. Oliveira-Roca i I. Karamana prezentirane također tom prilikom.

Iako je izlišno za ovaj skup, valja ipak podvući da su demografska saznanja pretpostavka svakoj drugoj društvenoj planifikaciji i viziji budućeg razvoja. Ta se činjenica u nas predugo zanemaruje. Zbog te činjenice budući će se historičari razvoja znanosti u nas s pravom pitati kako smo znali i mogli planirati društveni razvoj i proizvodnju materijalnih i duhovnih dobara, a istovremeno zanemarivati znanstveno zasnovanu »proizvodnju ljudi«. Usudujem se tvrditi da naša primijenjena demografija praktično i ne postoji. Pogubnost te činjenice eksperti bolje znaju.

Od doseljenja naših naroda na ovo tlo poznato je da smo zbog toga što smo na razmeđu Istoka i Zapada bili izloženi stalnim nasilnim i nenasilnim utjecajima, nasilnim i spontanim akulturacijskim procesima. Nerijetko su sve te činjenice imale negativan, a samo ponekad pozitivan utjecaj na demografske tokove na ovom tlu. Historija pokazuje da je bila potrebna golema energija za biološku vitalnost i golo preživljavanje jer nam je životno stablo nerijetko bivalo sasijecano u korijenu. Dodamo li tome raznolike ekološke osnove (reljef, klimati, sastav tla, napose kraški prostori) onda tek naziremo »dramu osnova života«.

Pretežna većina našega, danas kultiviranog, zemljišta rezultat je mukotrpnog antropogenog osvajanja. Više sam puta ponovio kako se govori da se s Mjeseca golim okom na ovoj našoj Zemlji vidi jedino Veliki kineski zid. Međutim, kad bi u jedan limes složili kamenu masu iz graja, drmuna, gromača i suhozidina, što ih je naš težak gradio minulim radom generacija i generacija oslobađajući zemljište za proizvodnju hrane, vjerujem da bi to bio veći zid od Velikoga kineskog zida.

Razvoj naselja iznimno nam je složen jer se gotovo nigdje ne susreće takvo obilje raznolikih naselja na tako malu prostoru. Sva su ta naselja donedavno bila ruralnog tipa, disperzna i puna taloga historije. Ne smije se zaboraviti da je donedavno najveći dio populacije živio u brdsko-planinskim prostorima.

Što se tiče vlasničkih odnosa, oni su kroz povijest bili raznoliki i dugo su persistirali arhaični oblici, pravi anahronizmi (begluci, kolonati, nadijeljena krajiška zemljišta, općinske gmajine do klasičnog feudalizma). Kao historijski recidiv oni su podloga velike većine naših katastarskih općina danas.

Porodični život također je bio složen, napose markiran mnogoljudnom porodičnom zadrugom te kasnije transformacijom patrijarhalnog autoriteta, porodičnih uloga itd.

Složeni etnokonfesionalni sastav stanovništva, njegova tribalna obilježja, odzvanjaju svojim tradicionalizmom i danas. Jezični varijeteti, dijalektalne osnove, lokalizmi i mnogi oblici enklavizma i izoliranosti naselja bili su temelj socijalne i prostorne imobilnosti seoske populacije. Zbog toga smo kasnije stupili u industrijske tokove. U mnogim područjima gotovo stoljeće kasnije. Agrarna revolucija u nas kao preteča industrijske revolucije isuviše je kasnila.

Dovoljno je pogledati našu putnu mrežu da se vidi da ide preko bila i prijevoja, daleko od značajnih životnih resursa jer je narod u zbje govima iz orlovskih gnijezda gledao u svoje plodnije nizine. Malo zemlje i puno usta dovodilo je da toga da doista zemlja nije mogla ishranjivati sve na njoj rođene. Predominantnost poljoprivrede kao osnovnog temelja života iscrpljivalo je oskudna tla dugim ugarima, dvopoljnim i troljnim sistemima. Istovremeno snažna fiziološka reprodukcija, kako narod kaže »djecice bijaše koliko ih Bog dadne«, pritiskala nas je socijalnom bijedom. Nije bez razloga učeni Mijo Mirković govorio o trima mogućnostima ovdašnjeg naroda: »Il' u hajduke, il' u zatvor, il' u Ameriku« ili, »da nitko ne umiie

sa tako malo da živi kao seljak«. Odnosno, da nijedna činjenica na ovom tlu, dakle, ni carevi ni vlast ni religija nisu povezivali i prožimali ovaj narod koliko isti uvjeti življenja.

Ti teški uslovi nisu dovoljno izučeni. Naš socijalni interes izučavanja socijalne historije slab je i manjkav.

Teški uslovi zarana su izgonili vitalne kontingente s ovog tla u prekoceanske zemlje. Stvorene su dijaspore kao kanali za emigraciju. Međutim, ni oni nisu izučeni.

Imali smo također obilje eksternih utjecaja. Da napomenem samo ratove, agrarne i ekonomske krize uz istovremeno akutno otvoreno agrarno i seljačko pitanje. Ni to nije izučeno.

Beskrupuloznost političke organizacije života i manipulacije seljaštvom kao »glasačkom mašinom« nije ozbiljnije ni dotaknuto.

Za posebnu je osudu što još uvijek ne znamo direktne i indirektne ratne gubitke u drugome svjetskom ratu, a na životnom stablu još se markantno vide gubici iz prvoga. Dakle, svoje žrtve nismo izbrojili, a to je bio ozbiljan šok za relativno malu populaciju, i od njega se nećemo za idućih nekoliko generacija oporaviti. To me prisiljava da vam prikažem tzv. demografske gubitke u drugome svjetskom ratu po spolno-dobnim skupinama. Evo tih pokazatelja.

Demografski gubici Jugoslavije u drugome svjetskom ratu

— u tisućama

Starost	Popisano stanovništvo			Izračunato stanovništvo			Gubici		
	Ukupno	M	Z	Ukupno	M	Z	Ukup.	M	Z
0—4	1.607	820	787	2.089	1.046	1.043	482	226	256
5—9	1.670	850	820	1.842	924	918	172	74	98
10—14	1.801	916	885	1.927	978	949	126	62	64
15—19	1.726	870	856	1.932	983	949	206	113	93
20—24	1.468	678	790	1.770	906	864	302	228	74
25—29	1.089	491	598	1.367	707	660	278	216	62
30—34	767	349	418	1.076	547	529	309	198	111
35—39	1.131	541	590	1.379	701	678	248	160	88
40—44	1.022	504	518	1.227	625	602	205	121	84
45—49	882	426	456	1.046	519	527	164	98	71
50—54	679	307	372	777	379	398	98	72	26
55—59	551	238	313	634	285	349	83	47	36
60—64	503	216	287	528	237	291	25	21	4
65—69	381	164	217	414	128	232	33	18	15
70 i više	514	223	291	637	281	356	123	58	65
Ukupno	15.751	7.571	8.180	18.645	9.300	9.345	2.854	1.707	1.147

Izvor: Tabela je u potpunosti preuzeta iz članka Dolfe Vogelnika: »Demografski gubici u drugome svjetskom ratu«, *Statistička revija*, godina II, 1952, str. 18.

U nas nisu izučene agrarne i ekonomske posljedice kriznih stanja na međuratne generacije. Dobar dio tih generacija bio je izložen u svom siromaštvu biološkoj selekciji. Osim toga, one su, umjesto na znanstvenoj medicini, svoju preventivu zasnivale na oskudnoj narodnoj mudrosti, ninarstvu i narodnoj medicini, ali i na hiromantiji, vradžbinama i pučkom vidarstvu.

Goleme mase, cijele regije, manji i veći prostori oskudijevali su u životnim elementarnostima: hrani, vodi, ogrijevu itd. Zbog toga su harale razne socijalne bolesti od difterije koja bijaše »daviteljica djece«, do dizenterije, amebijaze, žutice, masovno se umiralo od babinje groznice i najtipičnije socijalne bolesti – tuberkuloze.

Stambene prilike bijahu i više nego oskudne. Predugo se zadržala »historijska kuća«: staroslavenska sojenica, čobanska nastamba, jednodjelna i dvodjelna brvnara, bondurača ili kamena kuća odn. pletara. Još i danas se u brdsko-planinskim prostorima susreće »dubirog«, »šilja«, »busara«, »kuća čardaklija«, »magaza«, »ognjište« koje niti grije niti kuha i peče, ali je šume dogorjevalo. Ti su tipovi donedavna sačinjavali sela i selišta, zaseoke i majure našega ruralnog miljea. Tu je donedavna tekao arhaični život tih naših sada starijih i najstarijih kontingenata, našeg životnog iskustva rođenog u čatmarama, ćerpićarama, bonduračama, brvnarama i kamenim kućama itd. Ta socijalna osnova življenja zanemarena je i demografski neužučena.

Revolucionarne promjene u poratnom razdoblju donijele su istinski obrat: od društvenih odnosa do obilja inovacijskih tokova i procesa. Međutim, ni to nije demografski i historijski izučavano. Prije svega proces industrijalizacije koji je u nas bio spontan i pretežnim dijelom bez industrijalizma kao mentaliteta, što će reći racionalnosti, ekonomičnosti, velikih serija, profesionalnosti, stručnosti itd. Drugi inovacijski tok jest proces urbanizacije. On je, nažalost slijedio logos pogrešne industrijalizacije. Naime, nije mu bila u središtu urbanizacija kao način življenja nego gola gradogradnja, »građenje skladišta za stanovanje ljudi, špelunki i špilja, saća i silosa, odnosno dormitorija, i to bez urbanizacijskih planova i vrednovanja kvalitete življenja«. To je izazvalo pogrešnu relokaciju stanovništva. Obnova stambenoga i gospodarskog fonda »selogradnjom« pogubna je na starim ognjištima za urbanizaciju ruralnih naselja. Time su prejudicirane nemogućnosti velikih sistema i potrebne moderne infrastrukture.

Ipak, socijalna i prostorna pokretljivost pokrenuta je tako snažno i bez presedana na ovom tlu, i ona je iz temelja mijenjala životno biće. Brže je razarala stare ekonomske, socijalne, kulturne i demografske osnove i institucije nego što je stvarala nove. To je u demografski razvoj unijelo mnoštvo šokantnih činjenica koje mi zasad bez interdisciplinarnih provjervanja i mjerenja ne možemo sagledati.

Naša demografija mora razmotriti mnoga ozbiljnija pitanja daljnega demografskog razvoja. Prije svega što za naš demografski razvoj znače golemo stradanje u ratovima na ovom tlu, gdje je preko 4 milijuna ljudi direktnim ili indirektnim procesima izgubljeno samo u ovom stoljeću. To nije dug samo prema žrtvama nego podloga za populacijsku politiku i revitalizaciju stanovništva i zaustavljanje negativnih trendova u nekim domenama biološkog razvoja.

Drugo, što znači dokidanje klasičnoga seoskog društva s procesima deagrarizacije bez presedana kada je za života jedne generacije smanjena agrarna prenapučenost, a enormno povećana urbana i industrijska prenaseljenost. Moramo spoznati demografske činjenice za najveći civilizacijski preobražaj na ovom tlu. Pa mi smo gotovo cjelokupnu poratnu biološku reprodukciju, dobrim dijelom i socioekonomsku preselili u gradove, a gradove nismo za to pripremili.

Drugim riječima kakav je značaj naglog prijelaza od arhaične, autarkične podjele rada, od imobilne populacije statičnog tipa koja se »svijala oko grobova svojih mrtvih«, na modernu podjelu rada i dinamične strukture života? Što za naš populacijski razvoj znači pomicanje populacije s planine u doline rijeka, s juga prema sjeveru, od izvora prema ušću, iz sela

u gradove? Što za naš socioekonomski razvoj znači predugo zanemari-
vanje litoralne orijentacije?

Što znači pad nataliteta do uključivo negativnih stopa za velike prostore
s jedne strane, i očekivanja prolongacije prosječnog života za gotovo 20
godina, s druge strane? Što znači ovakav trend naručenih spolno-dobnih
struktura, s jedne, i ubrzani procesi starenja, s druge strane?

Naša bi se demografija morala više zainteresirati za demografsko histo-
rijsko nasljeđe, za minuli i tekući rad generacija. Ta valjda je izlišno pod-
sjecati da prostor i vrijeme ne počinju od nas, a niti život naroda. Narod
je vječan i ima dugo pamćenje i ne trpi historijski zaborav. Morali bismo
napraviti bilancu načina proizvodnje kao historijske determinante u »pro-
izvodnji ljudi«, jer kako Marx kaže svaki historijski način proizvodnje od-
ređuje i »proizvodnju ljudi«.

Istovremeno, morali bismo analizirati i opće odnose među generacijama.
Napose, ulaz i izlaz aktivnih kontingenata jer nam brojne generacije ra-
nije izlaze, a velike njihove skupine ne ostvaruju pravo na rad. Okrećemo
se leđima ostarjelima, a samo djelomično licem mlađima.

Tako se marginaliziraju ostarjele grupe, a donekle i znatni dijelovi mla-
đih generacija.

Od velikog je značaja analiza uloge, načina rada, profesionalnog odnosa
i uloge socijalne politike u razvoju. Morali bismo imati bilance stvaralač-
kih potencijala, populacijskih grupa itd. Od posebnog je značaja imati
realnu spoznaju socijalno-prostorne pokretljivosti koja se počela zatva-
rati u općinske granice.

Naša demografija mora otvoriti posebno poglavlje za onu masu popula-
cijskih grupa koje su proflotirale izvan granica kao »privremena radna
snaga u inozemstvu«. Tu su se odigrali značajni lomovi, unutar porodica
i unutar psihosomatskih stanja pojedinaca – lomovi vrijednosnih stavova.
Što su sve te posljedice donijele, a što će tek donijeti može samo odgo-
voriti naučni pristup jer je to najskuplja a zanemarena demografska in-
vesticija u poratno razdoblje o kojoj malo znamo. Ni opciju sive moždine
u tuđinu kao najvećeg kapitalnog gubitka ljudskog faktora ne smije se
ispustiti iz vida. Istovremeno morali bismo analizirati sindromatičnu slo-
ženost tolike mase obrazovanih mladih izvan procesa rada – nezaposle-
nih. Zatim, toliku masu invalida rada i najposlije brojne kontingente za-
hvaćene socijalnom patologijom, prije svega alkoholičare, frustrirane i
one sa već izraženim oblicima tenzija koje je s različitih aspekata pogo-
dila produžena društvena kriza.

U ukupnoj analizi svih ovih kontingenata od posebnog je značaja analiza
porodičnih struktura, problemi porodice općenito od sklapanja do raz-
voda braka. Zatim informiranost o planiranju porodice, o oblicima i na-
činima planifikacije, to više jer su evidentni trendovi porasta abortusa,
steriliteta, divorciteteta, itd. Naš je porodični život iz temelja izmijenjen, a
mi nemamo naučnih spoznaja o sveukupnosti tih promjena – kako poziti-
vni tako i negativni.

Zbog društveno-ekonomske krize širi se u nas takva socijalna diferencij-
jacija i s takvom brzinom koju ovo tlo ne poznaje. Rastu rubne skupine i
općenito se život marginalizira jer mu kvaliteta pada iz dana u dan. Ovo
ima za posljedice evidentno skraćenje srednjeg očekivanja života, porast
mortaliteta dojenčadi, porast pothranjenosti, smanjivanje antropometrijs-
kih mjera itd. To je razumljivo jer neke indicije ukazuju da morbidologija
po svojoj kausalnosti sve više dobiva socijalno obilježje zbog siromašenja
društva. Širi se abiotička ishrana jer prošle godine blizu 20% naše popu-
lacije, prema istraživanjima, nije imalo mesnih supstancija u svojim ob-

rocima. To je tim ozbiljnije jer smo inače na donjoj ljestvici potrošača animalnih proteinskih supstancija u Evropi. U nas se širi »pretilnost od gladi«. Istovremeno imamo obilje porodica beskućnika jer treba za rješavanje prosječnog standarda stanovanja 25-godišnji dohodak. Zbog te činjenice događaju se brojne drame: od odgađanja, nesklapanja do rastave braka. Stan je, uostalom, pretpostavka življenju. Širi se apatija i rezignacija u svim strukturama što će bez sumnje imati posljedice na buduće psihosomatske sindrome cijelih generacija.

Školski sistem nije prilagođen potrebama društva i njegova je reforma nužna. Međutim, sadašnja praksa reformiranja škole voluntaristički je eksperiment s generacijama jer se proces obavlja bez stručnog uvida, bez učila, bez pomoćnih sredstava, bez demokratskog utjecaja roditelja, učenika, majstora i znalaca, napose udruženog rada i njegovih potreba. Mnoge su institucije u ovoj domeni deficijentne, neravnomjerno raspoređene, nepristupačne, a uvjeti rada u njima su složeni. Dobrim dijelom, one su marginalizirane. Istovremeno ipak raste broj stručnjaka, a stručno ponašanje opada. Sve je to toliko složeno da očito mnoge od ovih i drugih činjenica nepobitno utječu na reproduktivne procese stanovništva.

Ima cijelo obilje temata u našoj demografiji koji nisu načeti. Primjerice, nitko u nas nije istraživao inteligenciju, odnosno sposobnost stanovništva, zatim karakterna obilježja, antropometrijske mjere, genetska obilježja, krvne grupe, rodbinsku geneologiju, konsangvinalne skupine itd. To što radimo u toj domeni na sporadičnim primjerima, rodilištima, školama, u regrutnim komisijama ili studijskim praktikumima nije ni simbolično prema potrebama primijenjene demografije.

Naš divorcitet pa i nupcijalitet samo se statistički kvantitativno obrađuju kao demografske jedinice, a njihova kauzalnost, sidromatična složenost u promjenama u potpunosti se zanemaruje. Njih se jedino promatra kad su posrijedi kriminogene implikacije. Konačno, naše demografske jedinice, osoba ili lice, stanovnik, brak, porodica, domaćinstvo, gospodarstvo, naselje itd. previše se tretiraju statički kvantofrenično, a manje po sadržaju i kvaliteti dinamičke kategorije podložne promjenama. Zbog te činjenice nisu nam i poznate dosegnute promjene ili perzistencija unutarnjih tradicionalizama.

Sakupljanje statističkih podataka općedemografskog značaja pa i posebnih demografskih statistika isuviše je skupa da bi smjeli dopustiti neracionalnost, neefikasnost i neažurnost analiza. Velika većina ovih saznanja sabranih uz velike materijalne i ljudske napore leže izvan naučnih interpretacija ili dopijeva u javnost kad su nove promjene već učinile svoje. Uza svu oskudicu, smatram da nam više nedostaje smisla za ekonomičnost organizacije i efikasnost nego što nam nedostaju sredstva.

Reprodukcija stanovništva složen je problem multikauzalne i multidimenzionalne prirode. Međutim, onaj tko poznaje ove procese ima snažne pretpostavke za planifikaciju u ekonomiji, socijalnoj politici, kulturi i sveukupnom razvoju zajednice. Ta nas činjenica mora motivirati da razmatramo svu složenost ove problematike u kojoj smo kao znanstvenici zatečeni.

Našoj demografiji nužne su interdisciplinarnе analize za potrebe populacijske politike, i to širokog spektra. Primjerice, antropološke – s obzirom na način i oblike života, filozofijske – s obzirom na vrijednost i smisao života, ekonomske – s obzirom na analizu načina proizvodnje i društvenih odnosa, sociološke – s obzirom na socijalnu organizaciju življenja, demografske – s obzirom na reproduktivna obilježja stanovništva i procesa drugih događanja u demografskoj tranziciji. Zatim psihologijske – s obzirom na psihosomatska obilježja, stresove i tenzije koje suvremeni tranzicijski procesi prilagođavanja donose u doba ukidanja arhaičnog i us-

mjeravanja u moderni život. Medicinske – s obzirom na zdravstvenu strukturu i primjenu znanstvene i kurativne medicine. Nutricionističke – s obzirom na biotičnost i abiotičnost ishrane. Urbanističku – s obzirom na socio-prostornu planifikaciju i redistribuciju populacije u prostoru. Da ne nabrajam, potrebno nam je obilje socijalnih analitičara koju umiju demografski misliti i stvarati da bi se zaustavili stihijni procesi demografskog razvoja koji postaju pogubni. Na brojnim prostorima i cijelim regijama više nema jednostavne reprodukcije, stope su priraštaja negativne, brojni prostori izloženi su depopulacijskim tendencijama. Golema masa populacije odmaknuta od resursa, npr. poljoprivredne osnove – zemlje, ruda, šuma, energetske izvora itd. Istovremeno populacija je u dobrom dijelu sukobljena s brojnim elementarnostima potrebnim za osnove života (npr. opskrba vodom, energijom, ishranom, komunalijama, institucionalnom mrežom, stanovanjem, organizacijom mikrosredina itd.). Gradovi se guše i stješnjaju, njih pritišću i opasuju siromašne četvrti naših slamova, favela, koje mi nazivamo »divljom« gradnjom, »nehigijenskim naseljima« itd., što su banalni eufemizmi, jer riječ je o posljedicama odsutnosti populacijske politike i »osvete neplanirane socijalne politike razvoja«, socijalne politike koja se potpuno odvajava od ekonomije rasta i razvoja. Ona se sve više državnim ili paradržavnim institucijama restriktivno manifestira i pukim ekonomskim redukcionizmom dokida postignuti stupanj socijalne sigurnosti. Time čak ide u pravcu dokidanja društva, jer je ima previše gdje nije potrebna, a premalo kao instituta gdje je najpotrebnija.

Sve ove činjenice iznosim ne kao demograf, jer to nisam, nego kao dugogodišnji empiričar i socijalni analitičar na osnovi neposrednog zapažanja, među ostalim i demografskih procesa i tokova, koji sve više sužavaju reproduktivne osnove i marginaliziraju procese »proizvodnje ljudi«. Kod ovog broja analitičara, kod ovog broja institucionalnih osnova, to se bez kauzalnih analiza tokova i procesa, uzroka i posljedica, koje nose, više ne bi smjelo događati.

To je bio povod da se obratimo upravo vama, da pokušamo na ovom Okruglom stolu znalački i znanstveno javno promišljati. Među ostalim predložili smo preliminarnu idejnu skicu budućeg fundamentalnog istraživanja reprodukcije stanovništva. Vaš sud, mišljenje, kritičke primjedbe, bit će dragocjen prilog za njegovu operacionalizaciju i izvođenje. Uostalom, od vas očekujemo njegovu konačnu realizaciju.

A Contribution to the Analysis of Population Reproduction

Summary

This is a critical review of Yugoslav demography, its (lack of) organization and personnel, and also of the attitude of society (lack of social interest) towards demographic research. Because of all this, the basic preconditions for social planning and a vision of future development have not been established. For the needs of discussion on the necessity of fundamental and applied demographic research, as a speaker at the Round Table on that subject, the author tried to present concisely the demographic subjects and problems that are either insufficiently researched or not researched at all in Yugoslavia, and explain the necessity of their systematic and interdisciplinary study. The most important argument that the author emphasizes is the increasingly pronounced decrease of the population reproduction foundation and the marginalization of human »production« processes. ●

Приложение к анализу воспроизводства населения

Резюме

В этой работе автор дает критическую оценку нашей демографической политики (не) организованность, нехватка кадров), и поведения общества (недостаточность интереса) в отношении демографических исследований, в результате чего остаются без должного внимания утверждение и определение основных предпосылок общественного планирования и видения будущего развития. С целью неотложного обсуждения фундаментальных и прикладных демографических исследований, автором, являющимся одновременно и автором редакционной статьи за круглым столом, сделана попытка в немногих словах, назначить демографические темы и проблемы неисследованные или в недостаточной степени исследованные в данный момент и пояснить надобность их систематического и междисциплинарного обследования. Решающим аргументом, по мнению автора, является сильно выраженное ограничение воспроизводственной основы населения и маргинализации процесса »воспроизведения людей«. ●